

DEL 5

Grønt folkeoprør

”Klimaaktivister bliver undertiden fremstillet som farlige radikale. Men de virkelig farlige radikale er de lande, der forøger produktionen af fossile brændsler.”¹

FNs generalsekretær António Guterres, 2022

”At insistere på konsensuspolitik som svar på klimakrisen indebærer, at vi kan løse den uden at konfrontere dem, som har interesser i status quo. Vi tror altså, at vi kan afværge katastrofen uden at ændre noget ved magtforholdene i samfundet.”²

*Antropolog og ph.d.-studerende Maria Cariola
og antropolog og ph.d.-studerende Lotte Schack, 2021*

Kapitel 17

Nødvendigheden af et miljøaktivistisk paradigmeskifte

”Historikere vil se tilbage på de tre første årtier i det 21. århundrede og sige: ”De vidste så meget, alligevel gjorde de så lidt”³

Dr David Pencheon, Cambridge University

“Dilemmaet ser ud til at være, at de, der kan gøre noget, ikke vil, og de, der vil gøre noget, ikke kan.”⁴

Ross Jackson, ph.d. i økonomi, finansmand og øko-igangsætter

Indledning

Som utallige videnskabelige rapporter dokumenterer, er vi i gang med at ofre utallige arters trivsel og overlevelse på den uophørlige væksts alter, vor egen måske inklusive. Skal de værste kalamiteter afværges, skal et grønt systemskifte i verdens samfund igangsættes nu, og det skal være gennemført i løbet af et par årtier.⁵

Det er svimlende krav, og talrige mennesker i dag tvivler eller har helt mistet troen på, at vores politiske magthavere vil sørge for det.

Det er der gode grunde til.

I løbet af de sidste 30-40 år har de haft utallige chancer for at iværksætte det livsnødvendige systemskifte i samfundet. Men det er ikke sket. Det på trods af årtiers advarsler fra hundredvis af nobelpristagere og titusindvis af forskere. Det på trods af et hav af internationale konferencer om klimakrisen og biodiversitetskrisen. Det på trods af, at det ene grønne parti efter det andet har forsøgt at reformere systemet indefra. Det på trods af mange års både moderat og ’radikal’ miljøaktivisme.

Det på trods af, at unge i de senere år er kommet på de grønne barrikader som aldrig før. Tænk på Greta Thunberg, den svenske Jeanne d’Arc. Tænk på Fridays for Future. Tænk på de millioner af skolebørn og unge,

der har demonstreret. Tænk på de grønne studenter. Tænk på de klimademonstrerende bedsteforældre. Tænk på den globale græsrodsbevægelse Extinction Rebellion, der har genoplivet fredelig civil ulydighed. Osv.

Det har desværre ikke virket. På nogle områder er farten på toget godt nok blevet stabiliseret eller sænket lidt, men på mange andre områder er den tværtimod steget voldsomt. Og vi er fortsat i fuld fart på vej mod afgrunden.⁶

Der er utvivlsomt flere årsager til, at de politiske magthavere handler alt for lidt og alt for langsomt.

For det første er den nuværende generation af politikere vokset op med det antropocentriske vækstparadigme. Selv om vores dyrkelse af konstant økonomisk vækst historisk set udgør en spektakulær undtagelse, har de fleste øjensynligt meget svært ved at tænke i andre baner, og økonomisk vækst udgør også fortsat en keredel af deres politiske trosbekendelse.

For det andet er talrige demokratier i dag reelt en slags plutokratier, dvs. rigmands- og pengestyre. De økonomiske magtmastodonter i nutidens samfund har via intensiv lobbyvirksomhed, ejerskab over medier, valgkampsdonationer og lukrative jobs til politikere, når deres politiske karriere er forbi, fået stor indflydelse på politikere og befolkninger, og dermed er storkapitalens egeninteresser kommet til at styre verden i højere grad end folkets og naturens mest fundamentale fornødenheder.

F.eks. er mange politikere afhængige af støtte fra erhvervslivet for at blive valgt og genvalgt, og så er de nødt til at give noget igen. Noget for noget. Og storkapitalens politiske allierede kan ikke tjene både storkapitalen og en bæredygtig verden for mennesker og vild natur, for dens ideoende grådighed efter vækst og rigdom kolliderer ofte frontalt med bæredygtighed. Det er der utallige eksempler på.

F.eks. viser rapporten *Big Oil's Agenda on Climate Change* (2019) fra den britiske tænketank InfluenceMap, at verdens fem største olieselskaber – ExxonMobil, BP, Shell, Chevron og Total – årligt anvender gennemsnitligt ca. 200 millioner dollars på at få politikere til at tjene deres interesser. Fra indgåelsen af Parisaftalen i 2015 til 2019 har de brugt mere end 1 milliard dollars på det. Det har de gjort samtidig med, at de årligt

spenderer gennemsnitligt 195 millioner dollars på *greenwashing*, altså på at fremstå grønne, selv om de langt overvejende er det stik modsatte.⁷

For det tredje har den globale miljøaktivisme i nøglehenseender været en fiasko. Det er hårde ord, for siden 1970'erne har millioner af mennesker verden over kæmpet en brav kamp for at få vendt skuden, utallige fortrinlige planer og løsningsforslag er blevet fremsat, og en række notable fremskridt er det da også blevet til, f.eks. stop for syreregn og ozonlagsnedbrydende gasser.

Alligevel er det på de mest centrale områder blevet ved med at gå i den gale retning, nemlig når det kommer til Jordens klima og biodiversitet. Som det er blevet sagt, er "nogle mindre problemer" blevet løst, men de "to store" på globalt plan mangler.⁸

Et væsentligt spørgsmål er, hvorfor miljøaktivismen ikke har fået de ønskede konsekvenser. Et af de største problemer er givetvis, at den har været for ufarlig; at den ikke har gjort ondt; at den ikke har sat samfundet i stå; at de fleste aktivister har nøjedes med at spørge og kræve – ofte bemærkelsesværdigt pænt. Når et samfund uproblematisk kører videre, mens aktivisme finder sted, kan politiske magthavere tillade sig at ignorere den, hvilket de i al væsentlighed har gjort.

Samtidig har de 'radikale' dele af miljøbevægelsen, der har praktiseret civil ulydighed, økotage og lignende, været alt for små til at gøre en forskel.

Værre er det, at betydelige dele af den globale miljøbevægelse siden 1980'erne har været en integreret del af establishment og har samarbejdet med erhvervsliv og politiske magthavere. I stedet for at gøre op med det antropocentriske vækstsamfund har mange bidraget til at videreføre det – blot med mindre justeringer – i form af stiltiende accept af eller eksplicit støtte til 'grøn vækst'. I stedet for at arbejde på at lave samfundet grundlæggende om har man været 'realistisk' og haft fokus på umiddelbart overkommelige og målbare forandringer som at få folk til at køre i elbiler, bruge vindenergi, have en kødfri dag eller to om ugen og lignende lappeløsninger. Her har man som pointeret af miljøforkæmperen Naomi Klein i en skånselsløs karakteristik af vigtige dele af miljøbevægelsen fulgt princippet om *if you can't beat 'em, join 'em*. Ja, i mange tilfælde er der sket en direkte "sammensmeltning af Big Business og Big Green."⁹

Alt imens fortsætter mængden af drivhusgasser i atmosfæren og den globale gennemsnitstemperatur med at stige til nye højder. Og politikere og erhvervsliv i en række store økonomier har planlagt nye omfattende udvindinger af olie, kul og naturgas.¹⁰ Økonomisk vækst er stadig den hellige gral. Den globale middelklasse bliver ved med at vokse. Det samme gør overordnet betragtet det globale forbrug af energi og materialer. Og selv om verdensbefolkningens vækstrate er faldet siden 1960'erne, skønner FN, at den vil nå 10,4 milliarder mennesker i 2080'erne.

Det er en køreplan for et miljømæssigt ragnarok, der risikerer at slå vores efterkommere og store dele af Jordens resterende vilde natur ihjel. Faktisk rammer klimarelaterede katastrofer allerede i stor stil ulande, selv om de har det mindste ansvar for klimaforandringerne og de ringeste muligheder for at gøre noget ved dem. Og vi har allerede taget livet af store dele af Jordens vilde natur.

Alt i alt har utallige borgere i de sidste årtier arbejdet for at få de politiske magthavere til at foretage en klima- og naturpolitisk U-vending, eller at få valgt nogle politikere, der vil foretage en sådan. Men forgæves: Indtil nu er det på afgørende områder gået i den forkerte retning. Og nu er timeglasset ved at løbe ud.

Kort sagt: Der er fortsat en afgrundsdyb kløft mellem det, som FN og utallige eksperter siger bør gøres, og det, som de allerfleste politiske magthavere faktisk gør. Medmindre vi vil fortsætte med at hengive os til virkelighedsfjern ønsketænkning og varm politikerluft, er det derfor på høje tid at se kendsgerningerne i øjnene:

De fleste demokratier har spillet fallit på det vigtigste område af alle. Der er nøgternt set intet substantielt, der tyder på, at de politiske magthavere vil (nå at) bremse de biosfæriske masseødelæggelsesmaskiner, som vores antropocentriske vækstsamfund udgør. Og der er heller intet substantielt, der tyder på, at de former for miljøaktivisme, der har tegnet billedet indtil nu, kan få dem til det.

Selv hvis det skulle lykkes at iværksætte en grøn omstilling inden for de herskende politiske systemer og samfund præget af økonomisk vækst, vil det efter al sandsynlighed blive i form af små, gradvise reformer med 'grøn vækst' som det foretrukne løsen. Sådan har det nemlig været indtil

nu de steder, hvor man har gjort det, og andet modsiger også systemernes strukturer og logik. Og det er helt enkelt ikke tilstrækkeligt.

På denne baggrund er det store spørgsmål: Hvad i alverden gør vi så? Hvad er egentlig Plan B, når de hidtidige metoder og tiltag har slået fejl, og tiden til at foretage det livsnødvendige systemskifte er ved at løbe ud?

Efter min og flere og flere andres opfattelse er det på høje tid, at vi foretager et *miljøaktivistisk paradigmeskifte*, konkret, at vi laver *grønt folkeoprør*. Det skal være *ikke-voldeligt*, men det *skal* presse de politiske magthavere til forhandlingsbordet eller til at gå af til fordel for nogle, der altid sætter liv over profit og genvalg.

Et oprør er en alvorlig sag. Ja. Men de apokalyptiske katastrofer, vi har kurs mod i dag, kan blive mange gange værre. Ifølge talrige forskere er klokken nu fem minutter i 12. Ifølge andre forskere har viseren måske allerede passeret 12. Så vi har ikke tid til at fortsætte med at gøre noget, der slet ikke virker nok. Det har vi gjort i årtier.

Der vil selvfølgelig være mange kritikere af et oprør. Men det vil sikkert komme bag på en god del af dem, at retten til oprør har aner hos nogle af de mest hæderkronede tænkere i historien, og at det i forskellig form findes i feterede menneskerettighedserklæringer og i talrige statsforfatninger i dag.

Faktisk burde retten til oprør indtage en nøgleplads i enhver demokratisk forfatning. Med en løftet pegefinger minder den de folkevalgte magthavere om, hvem de har fået magten fra, og hvem de skal tjene: Folket. Et oprør er et folks sidste mulighed for selvforsvar over for politiske magthavere, der ikke vil stoppe med at træde det under fode.

Oprørsrettens historie

Historisk har oprørsretten spirer i oldtiden hos bl.a. Platon i det gamle Grækenland, Cicero i det gamle Rom og Kongfutze i det gamle Kina.¹¹ Men det er først i oplysningstiden (1689-1789), at den får alvor udvikles og får en indflydelsesrig form. Englænderen John Locke (1632-1704) er her en af hovedskikkelserne.¹²

Locke var ikke blot en af oplysningstidens første, men også mest banebrydende tænkere. I 1690 skrev han i *The Second Treatise of Civil*

Government, at samfund i tidernes morgen opstod ved, at nogle folk gik sammen, afgav noget af deres frihed og overgav lovgivningsmagten til folkevalgte magthavere, mod at de til gengæld beskyttede folks liv, frihed og ejendom. Det kaldes for "den sociale kontrakt" mellem de regerede og de regerende, og dens eksistensberettigelse er ifølge Locke "folkets velfærd".¹³

Skulle de folkevalgte magthavere i stedet for at beskytte imidlertid ødelægge folks liv, frihed og ejendom, så har de ifølge Locke bragt sig "i en krigstilstand mod folket, som derefter er løst fra enhver videre lydighed ... og magten overgår da til folket, der nu har ret til at genoptage sin oprindelige frihed og gennem oprettelsen af en ny lovgivende magt (som det måtte finde egnet) at sørge for egen tryghed og deres sikkerhed, som er deres formål med at være i et samfund."¹⁴

Med andre ord: Hvis de folkevalgte magthavere bliver folkets fjender og dermed svigter den opgave, folket har overgivet dem, har de brudt den sociale kontrakt, og så har folket ret til at lave oprør. Det vil sige udskifte magthaverne, så den sociale kontrakt kan genoprettes. Ifølge Locke er det udelukkende folket, fra hvem magten stammer, der afgør, om det skal ske. Som han lakonisk slog fast: "Folket skal dømme."¹⁵

Franskmanden Charles-Louis de Montesquieu (1689-1755), der er en af den moderne retsstats hovedarkitekter og skaber af den berømte tredeling af statsmagten, førte Lockes ideer videre. I sine *Persiske Breve* (1721) understregede han bl.a.: "Hvis en fyrste, der er meget langt fra at gøre sine undersåtter lykkelige, søger at undertrykke og ødelægge dem, ophører grundlaget for deres lydighed; intet binder dem, intet knytter dem til ham, og de vender tilbage til deres naturlige frihed."¹⁶

Disse tanker om den sociale kontrakt og retten til oprør fik stor betydning for den politiske og menneskeretlige udvikling verden over. Især to dokumenter og begivenheder blev en hjørnesten i udviklingen af ideen om folkets suverænitet, fundamentale menneskerettigheder og retten til oprør, når regeringer krænker dem på alvorlig vis.

I 1776 fastslog 13 oprørske amerikanske kolonier i *Uafhængighedserklæringen* folkets ret og pligt til oprør, når en regering har brudt den sociale kontrakt:

"Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige, og at de af deres skaber har fået visse umistelige rettigheder, heriblandt retten til liv, frihed og stræben efter lykke. At for at sikre disse rettigheder er der blandt mennesker oprettet regeringer, hvis retfærdige magt hviler på de styredes samtykke. Og når som helst nogen regeringsform bliver ødelæggende for disse formål, er det folkets ret at ændre eller ophæve den og at indsætte en ny regering (...) når en lang række misbrug og overgreb, der alle sigter mod det samme mål, røber en plan om at bringe dem ind under et fuldstændig despotisk styre, er det deres ret og deres pligt at skaffe sig af med en sådan regering og sørge for nye vogtere af deres fremtidige sikkerhed."¹⁷

Flertallet af de efterfølgende amerikanske delstatsforfatninger videreførte retten / pligten til oprør.¹⁸

Af væsentlig betydning var også *Erklæringen om menneskets og borgernes rettigheder*, der blev proklameret under den franske revolution i 1789. Allerede i dens artikel nr. 2 står, at ret til "modstand mod undertrykkelse" er en af "menneskenes naturlige og umistelige rettigheder" på linje med frihed, ejendomsret og sikkerhed.¹⁹

I 1793 blev denne ret udvidet i en revideret udgave af *Erklæringen*, der i sin afsluttende artikel understregede: "Når regeringen krænker folkets rettigheder, er oprør for folket og enhver del af folket den helligste ret og den mest uundværlige pligt."²⁰

Retten til oprør opnåede i 1948 international anerkendelse med FNs udstedelse af Verdenserklæringen om Menneskerettigheder. Allerede i dens indledning slås oprørsretten fast som en sikkerhedsklausul, folk må ty til, hvis menneskerettighederne ikke beskyttes af et lands love: "det er af afgørende betydning, at menneskerettighederne beskyttes af loven, hvis ikke mennesket som en sidste udvej skal tvinges til at gøre oprør mod tyranni og undertrykkelse".²¹

Rapporten *Human Rights: Comments and Interpretations*, der blev udgivet af UNESCO i 1949 som supplement til Verdenserklæringen om Menneskerettighederne, uddyber, at denne ret er et redskab, som "mennesker kan bruge til at oprette en regering i overensstemmelse med

retfærdighed, hvis retfærdighedens fundamentale principper og de basale menneskerettigheder krænkes på en sådan måde, at der ikke er mulighed for at rette op på det med fredelige midler.”²²

Oprørsretten findes i forskellig form også indskrevet i omkring 40 staters forfatninger i dag, herunder flere europæiske stater, f.eks. Tysklands, Frankrigs, Grækenlands og Portugals.²³

Selv i Danmark har vi tidligere haft en modstandsret, der gav folket ret til at begå oprør, hvis kongen brød sin edsfæstede forpligtelse til at regere som aftalt med rigsrådet. Men med den lutherske reformation i 1536 blev modstandsretten indskrænket, for efterfølgende at blive afskaffet helt med indførelsen af enevælden i 1660.²⁴

Under hvilke omstændigheder er det legitimt at lave oprør? Hvilke kriterier skal være opfyldte? Nogle af de mest udbredte og relevante er følgende:

- 1) Når der er tale om, at de politiske magthavere begår alvorlige og langvarige krænkelser af forfatninger eller fundamentale menneskerettigheder eller af begge.
- 2) Når alle forfatningsmæssige og lovlige metoder til at stoppe dem er afprøvede og udtømte.²⁵

Men har oprørsretten også relevans for løsningen af den globale klimakrise og biodiversitetskrise? Man kan indvende, at der i de dele af forfatninger, retssystemer og menneskerettigheder, der har relevans for retten til oprør, ikke står noget om de dødsensfarlige ændringer og ødelæggelser af vores alles eksistensgrundlag. Men det skyldes formentlig, at de blev udarbejdet, inden klimakrisen og biodiversitetskrisen opstod eller blev almindeligt kendt. For det, der sker og især vil ske som følge af den nuværende kurs, svarer til, ja, overgår, i farlighed det, der står angående retten til oprør.

F.eks. er den eskalerende globale opvarmning, som denne bogs første del detaljerer, på kollisionskurs med artikel 3 i Verdenserklæringen om Menneskerettigheder: ”Enhver har ret til liv, frihed og personlig sikkerhed.” Og hvilken ret er mere fundamental? Men formentlig er det kun et

spørgsmål om tid, før det eksplicit gøres til en menneskerettighed at blive beskyttet mod klimaforandringerne.²⁶

I realiteten har de politiske magthavere i dag i så udtalt grad brudt den sociale kontrakt, at det er vanskeligt at finde historiske fortilfælde. De er nemlig ved at ødelægge selve *de basale eksistensbetingelser* for mennesker og mange andre arter verden over, og de viser ingen sikre tegn på at ville foretage det skelsættende kursskifte, der er livsnødvendigt. Kun floder af tomme hensigtserklæringer, pyntegrønne løfter og afledningsmanøvrer eller småreformer, der ikke ændrer afgørende ved vores igangværende nedbrydning af økosfæren – og under alle omstændigheder igen og igen en udskydelse af det livsnødvendige systemskifte.

Alle vil billige, at forældre stopper en person, der vil slå deres børn ihjel. Alle vil også billige, at folk stopper en person, der trænger ind i deres hjem for at smadre det. Problemet er, at det er her, vi befinder os i dag. Men det er de politiske magthavere, der bærer hovedskylden. Deres politik vil nemlig på sigt gøre vores planetære hjem helt eller delvist ubeboeligt og påføre vores børn ubodelig skade. Skal de politiske magthavere stoppes, skal de stoppes nu, ellers kan det være for sent.

Siger man, at folk ikke har lov til at lave oprør mod de politiske magthavere i dag, siger man også, at folk ikke har lov til at standse dem, der er på vej til at slå deres børn ihjel og smadre deres hjem.

Det går helt elementært ikke.

Det grundlæggende regnestykke er enkelt: I årtier har folk overalt forsøgt at omvende deres politiske magthavere inden for forfatningernes og lovenes rammer, så vores apokalyptiske døds kurs kan stoppes. Der har været spredte småfremskridt, omstilling til vedvarende energi, energieffektiviseringer osv. Men småfremskridtene er symptombehandlinger, der igen og igen er blevet ædt op og overhalet af rodårsagerne til de globale kriser, nemlig den fortsatte forbrugsvækst og befolkningsvækst.

Globalt set er det på de fleste områder derfor blevet værre og værre. Og nu er tiden til at igangsætte det livsnødvendige systemskifte i verdens samfund simpelthen ved at løbe ud. I 2018 advarede en række højtstående klimaforskere som tidligere sagt om, at det, vi foretager os ”i det kommende årti eller to, får afgørende indflydelse på kloden de næste 10.000 eller

100.000 år.”²⁷ En af verdens førende klimaforskere professor Katherine Richardson sagde i begyndelsen af 2019: ”Vi har sindssygt travlt. ... Vi står med ryggen mod muren og med en kniv for halsen”.²⁸

Hvad værre er, så har de politiske magthavere og den globale opvarmning og den sjette masseudryddelse, som de er hovedansvarlige for, som regel loven på deres side. Dermed har et oprør bl.a. til formål at fjerne den dybe kløft, der i dag eksisterer mellem loven på den ene side og overlevelse og retfærdighed på den anden. Når en overholdelse af loven er ensbetydende med en ødelæggelse af vores fælles fremtid, bliver nye love eller lovbrud en moralsk pligt.

Naturligvis vil de politiske magthavere fordømme enhver tale om oprør. Men de kan takke sig selv. De bærer selv skylden for den. De har haft utallige muligheder for at skifte kurs. Men de har svigtet. Igen og igen og igen.

Det er efterhånden talrige enige i. Alligevel vil mange stejle, for er oprør ikke forbundet med anarki og kaos? Her kan det ikke understreges nok, at anarki og kaos er det, som vi med den herskende politik netop har kurs imod, nemlig vores samfunds kollaps, og det er bl.a. det, som et oprør skal forebygge. Det er altså et lille onde, der er nødvendigt for at stoppe et langt større onde: Vores lemming-march ud over afgrunden.

Et grønt folkeoprørs mål burde være det ukontroversielle, at der fremover bliver ført en politik, der strengt følger en videnskabelig konsensus om klima og biodiversitet, således at mennesker og resten af livets mangfoldighed kan sikres en rimelig fremtid på Jorden.

Køreplan for et grønt folkeoprør

Et centralt spørgsmål, der skal besvares i det følgende, er, hvordan man kommer fra at være få, der vil lave et oprør, til at markante dele af en befolkning vil det. Ellers vil oprøret aldrig blive til noget eller i det mindste mangle et afgørende demokratisk mandat.

Altså: Hvordan bygger man en bro fra der, hvor man er, til der, hvor man skal hen? Det skal der gives et bud på, og det er bygget på studier i oprørs og revolutioners historie og DNA. Selv om enhver opstand er unik og undertiden en kaotisk affære, er der også nogle tilbagevendende

mønstre, som det kan være vigtigt at kende til. Noget virker godt, noget andet mindre godt – eller slet ikke.

En af de essentielle lærer af historien er, at det meget sjældent er nok at spørge pænt, når man skal have magthaverne til skifte samfundskurs radikalt, og slet ikke, når det skal gøres på kort tid. Ofte skal der skabes en *massiv modmagt i befolkningen* til magthaverne, der skal lægge et så kraftigt pres på dem ved at sætte nøgledele af samfundet i stå, at de ikke kan undslå sig. Enten ved at opfylde folks krav eller ved at gå af.

I det følgende skal der gives en kort præsentation af, hvordan en stor modstandsbevægelse i en befolkning kan opbygges og organiseres, og hvordan et grønt folkeoprør kan forberedes og gennemføres.

Lige fra begyndelsen er det centralt, at der lægges en velovervejet strategi. Hvad er oprørets mål, hvordan når man dem trin for trin, og hvordan organiserer man det hele. Ofte nytter det nemlig ikke meget, at folk blot handler pr. følelsesmæssig frustration, altså spontant stormer ud på gaderne, råber højt, laver alskens aktioner og kræver systemskifte. Det kan måske sprede sig hurtigt og skabe stor opsigt. Men det kan lige så hurtigt løbe ud i sandet, ende i skænderier, i anarki osv. Resultatet er spild af tid og nyttesløse ofre.

Der skal altså mere til. Passion er centralt, men ikke nok. Kølrig planlægning og ledelse er også hovednøgler. Et oprør uden en strategi og styregruppe er som et skib uden kompas og kaptajn. Man må huske på, at modstanderne har enorme ressourcer, kolossal magt og den eksisterende samfundsorden i ryggen, så opgaven er ikke let.

Den amerikanske professor Gene Sharp og forfatter af klassikeren *From Dictatorship to Democracy* (1993) har undersøgt, hvad der kendetegner oprør, der har bragt diktaturer til fald til fordel for demokratier. Bogen, der er blevet oversat til over 30 sprog og ifølge New York Times ”har inspireret dissidenter over hele verdenen”, understreger ikke blot nødvendigheden af omhyggelig strategisk planlægning. Den betoner også nødvendigheden af at bevidstgøre, styrke, organisere og massemobilisere folk. At få en stor del af en befolkning til at indse og handle efter, at uden deres underkastelse og samarbejde er enhver magthaver magtesløs.

Folk skal simpelthen lære deres magt at kende.

Den engelske aktivist Tim Gee og forfatter af bogen *Counterpower: Making Change Happen* (2011) har analyseret, hvad der kendetegner oprørsbevægelser, der har haft succes, og oprørsbevægelser, der har lidt skibbrud. Han viser, at succesrige oprørsbevægelser er karakteriseret af at gennemløbe *fire stadier*, som han kalder for henholdsvis Conciousness, Coordination, Confrontation og Consolidation:

Første stadium: Skabelse af en generel bevidstgørelse i en befolkning om, at der er meget alvorlige problemer, der kun kan løses gennem oprør.

Andet stadium: Opbygning og organisering af en stærk modstandsbevægelse i befolkningen, der er en forudsætning for, at et effektivt oprør kan igangsættes.

Tredje stadium: Modstandsbevægelsens konfrontation af magthaverne i form af alskens aktioner, strejker m.m.

Fjerde stadium: Modstandsbevægelsen, der får de siddende magthavere til at foretage et kursskifte eller selv overtager magten, løsningen af de alvorlige problemer, der udløste oprøret, og konsolideringen af den nye tilstand.²⁹

Der er sjældent vandtætte skotter imellem stadierne, men større eller mindre vekselvirkning.

En klassisk fejl er at skøjte over stadium 1 og 2 over og hurtigt gå til stadium 3. Men uden en almen forståelse for nødvendigheden af et oprør og opbygningen af en stærk modmagt i befolkningen, vil man være alt for få til at udvirke den afgørende forskel.

Ifølge Gee er det en central pointe, at ”ingen regering i historie og nutid har kunnet overleve, hvis nok folk organiserede sig effektivt imod den.”³⁰ Ligesom Sharp pointerer Gee, at magt som regel kun bøjer sig for modmagt, og derfor skal der skabes en magtfuld modstandsbevægelse i befolkningen.

Gee og Sharp er også fælles om at pointere, at ikke-voldelige folkeoprør er den bedste oprørsmetode. Og de er langtfra de eneste. Ifølge en undersøgelse foretaget af Maria Stephan og Erica Chenoweth var der fra 1900 til 2006 dobbelt så stor sandsynlighed for, at ikke-voldelige folkeoprør lykkedes end voldelige oprør.³¹ Ifølge rapporten *How Freedom is Won* udgivet af den amerikanske tænketank Freedom House udgjorde de en hovedårsag til, at hele 70 procent af 67 diktaturer faldt fra 1972 til 2005.³²

Ikke-voldelige oprør omfatter typisk masseprotester, demonstrationer, boykotter, blokader, strejker, generalstrejker og civil ulydighed. Sidstnævnte kræver en uddybning.

Civil ulydighed er overtrædelsen af love af hensyn til et alment moralsk formål, som ikke kan opfyldes inden for lovenes rammer. At det kan være nødvendigt, bør ikke undre. Magthavere vil typisk forsøge at designe love på en måde, så de ikke truer dem selv og deres interesser. At kæmpe inden for lovens rammer er altså gerne ensbetydende med at kæmpe på

magthavernes præmisser. Skal man udfordre dem for alvor, kan det derfor være nødvendigt at overtræde loven eller i det mindste omgå den opfindsomt og kreativt. Succesrige og alment beundrede eksempler på civil ulydighed er Gandhis nationale uafhængighedsbevægelse i Indien og Martin Luther Kings borgerrettighedsbevægelse i USA.

Pointeringen af, at oprør skal være ikke-voldelige, udspringer ikke af en naiv flowerpowerpacifisme, men af en erfaring af, at ikke-voldelig modstand mod magthavere som regel er det mest effektive oprørsredskab. Det skyldes ikke blot, at voldeligt oprør legitimerer voldelig undertrykkelse og forbud, og at magthavere i øvrigt besidder en overvældende overlegenhed, når det kommer til fysisk magtanvendelse.

Det skyldes også, at voldelige oprørere let kan støde folk fra sig, hvori- mod oprørere, der opretholder en ikke-voldelig jerndisciplin selv over for provokationer og brutalt politi, typisk får flere og flere tilhængere. Og vel at mærke tilhængere fra alle aldersgrupper, sociale lag og politiske orienteringer.

Omvendt vil magthaveres brug af jernnæven over for ikke-voldelige oprørere ofte ramme dem selv som en boomerang. Det kan nemlig få den folkelige opinion til at vende sig mod dem. Det kan skabe martyrer, og intet er så effektivt til at stålsætte oprørere og rekruttere endnu flere oprørere, ja, sågar igangsætte folkelig massemobilisering. Det kan også medføre international fordømmelse, sanktioner osv. Og det kan medføre voksende utilfredshed og frafald i magthavernes egne rækker, i visse tilfælde sågar mytteri.

Ifølge nogle udelukker ikke-voldelige oprør ikke nødvendigvis beskadigelse af ting. F.eks. hvem ville hævde, at smadringen af døre og vinduer i et hus ikke kan retfærdiggøres, hvis andre muligheder først er afprøvede, men har vist sig virkningsløse, og hvis ødelæggelsen kan forhindre, at børn brænder ihjel? Når alle fredelige muligheder først er udtømte, kan en ødelæggelse af ting altså retfærdiggøres, forudsat at det lille onde vil forhindre et større onde, f.eks. menneskers død. Liv er helligt, fysiske genstande er ikke.

Men grundprincippet og denne bogs opfattelse af sagen står fast: Et ikke-voldeligt oprør er absolut at foretrække og anbefale. Ellers risikerer det

at åbne for en glidebane mod vilkårlig ødelæggelse, plyndring og anarki, og dette er samfundsmæssigt og moralsk ikke blot temmelig problematisk. Det kan også let blive kontraproduktivt for sagen.

Hvordan kommer man i gang?

Der skal typisk være en kerne af ildsjæle, der begynder at slå til lyd for et oprør, lægger grundlaget for det, driver det fremad, får det til at brede sig, osv. Den lægger en strategi, sætter nogle mål for oprøret og lægger en plan for, hvordan man når disse mål.

I virkelighedens verden kan det naturligvis gøres på forskellige måder. I det følgende fremlægges et bud på en køreplan for et oprør fra dets initiale faser til dets fulde gennemførelse.

1) Bevidstgørelse om nødvendigheden af et oprør

Til at begynde med skal den offentlige sfære oversvømmes med oplysninger om nødvendigheden af et oprør, dets årsager, mulige forløb og formål. Her er omvendelsen af *hearts and minds* en kerneopgave, og det indebærer skabelsen af det, som Gee kalder *idemæssig modmagt*.

En af de centrale ting er gentagelsen af de samme nøglebudskaber, så de efterhånden bliver *common sense*, og så der skabes en ny tidsånd i befolkningen. Nøglebudskaberne bør omfatte både en *pisk* og en *gulerod*.

Pisken kender de fleste efterhånden. Vi befinder os i dag i en eskalierende global klimakrise og biodiversitetskrise, der allerede har fået dramatiske konsekvenser for især ulande og for mange andre af Jordens arter, og som blot vil blive værre og værre, hvis den herskende kurs får lov at fortsætte.

Ifølge FN's klimapanel skulle vi allerede for flere år siden have været i fuld gang med en "hurtig og vidtrækkende omstilling uden fortilfælde af alle sider af samfundet".³³ Og systemskiftet skal for vigtige deles vedkommende allerede være overstået i 2030. Ellers risikerer det at være for sent.

Indtil videre er der imidlertid meget lidt, der tyder på, at det vil ske. Tværtimod er det på en række centrale områder gået i den forkerte retning. Det på trods af, at utallige i løbet af de sidste 30-40 år har forsøgt at gøre alt inden for forfatningernes og lovenes rammer. Og nu er løbet ved at være kørt. Timeglasset ved at være tømt.

Konklusionen er, at vores regeringer har svigtet os og utallige andre arter på altafgørende områder. Derfor er vi nødsaget til selv at tage affære. Derfor har vi ikke blot ret, men også pligt til at lave oprør.

Guleroden er, at vores dødsensfarlige kriser kan løses. Vi skal blot kende den usædvanlige nøgle til det: Ikke-voldelige folkeoprør. Ifølge den tyske rigskansler Bismarcks berømte udsagn er politik det muliges kunst. Deri ligger, at man arbejder pragmatisk og via kompromisser laver små forandringer af samfundet. De små skridts politik. De store medier understøtter det ved at have hovedfokus på de samme Tordenskjolds soldater, der på væsentlige områder siger det samme. Det er en selvopretholdende boble.

Oprør er til gengæld det umuliges kunst. De har nemlig i mange tilfælde været effektive til at skabe store forandringer, når en situation syntes fuldstændigt låst fast. F.eks. har folk brugt dem som redskab til at tvinge selv de stærkeste diktatorer i knæ, og det er en forjættende pointe. Ingen magthavere er uovervindelige. Det, som folk skal hjælpes med at overvinde, er altså deres tro på magthavernes uovervindelighed.

En væsentlig gulerod er også at præsentere folk for en tiltrækkende og smuk vision for en bæredygtig fremtid. Men det er ikke nok. Visionen skal kompletteres af et bud på, hvordan den kan omsættes i et grønt systemskifte i samfundet, der er så overbevisende, gennemtænkt og realiserbart, at mange af sig selv er parate til at lave oprør for at foretage det. Som den amerikanske systemteoretiker Buckminster Fuller (1895-1983) udtrykte det: "For at ændre noget må man bygge en ny model, der gør den eksisterende model overflødig."³⁴

Kerneelementer i vores fælles fremtid bør være, at vi skaber en verden, der er fri for forurening og har et stabilt klima, så vores børn og børnebørn kan overleve og trives; at vi afsætter så store mængder plads til de andre arter, at de også kan overleve og trives; at vi stopper den systematiske dyremishandling, som moderne industrilandbrug repræsenterer; at vi sætter lykke og bæredygtighed over det vækstfikserede bruttonationalprodukt; at vi udskifter vækstøkonomi med ligevægtsøkonomi og cirkulær økonomi; at vi afskaffer den hyperkonsumerisme, der ikke gør os lykkelige, men smadrer vores alles økosfære; at vi fordeler Jordens goder langt mere lige og

retfærdigt end i dag; at vi sikrer alle en basisindkomst, så ingen skal sulte og leve i fattigdom; at vi indretter et fleksibelt samfund med mulighed for markant mere fritid og arbejde til flere, så folk i højere grad kan realisere deres drømme og indrette deres liv, som de ønsker det.

En sådan fremtid lyder måske som et virkelighedsfjernt utopia, men det er den ikke. Den er fuldt ud realiserbar, hvis – og det er naturligvis et afgørende hvis – der er tilstrækkeligt mange, der ønsker den.

I alle tilfælde skal oprørerne kunne tilbyde et *bæredygtigt alternativ* til status quo.

Endelig er det essentielt, at de politiske magthaveres autoritet og legitimitet i befolkningen systematisk undermineres, så folk vender dem ryggen. Alt for mange ser fortsat pæne *do-gooders*, men så længe magthaverne ikke laver en klima- og naturpolitisk kovending i forhold til i dag, er de i realiteten *public enemy number one*.

Magthavernes idelige forsøg på at iscenesætte deres subjektive præferencer som naturlove skal også demaskeres, og deres dobbeltspil, hvor de på den ene side præsenterer sig som den grønne omstillings varmeste støtter, men på den anden side intet eller alt for lidt gør, skal skånselsløst afsløres.

Endelig skal der gøres op med forestillingen om, at et lovlydigt menneske er det samme som et moralsk og retfærdigt menneske, noget, som magthavere altid vil have os til at tro. Både historien og nutiden er spækket med hårrejsende modeksempler: Engang var det lovligt at brænde 'kættere'. Engang var det lovligt at holde slaver. Engang var det lovligt at henrette 'hekse'. Engang var det lovligt at diskriminere kvinder på det værste. I dag har vi love, der beskytter ødelæggelsen af vores børns eksistensgrundlag, love, der beskytter masse mishandling af dyr på landbrugsfabrikker, love, der beskytter masseudryddelse af arter.

Der kan altså nævnes mange eksempler på, at det er lovgiverne og de lovlydige, der moralsk set er forbryderne, og lovbryderne, der er forbillederne. Pointen er, at love kan være dybt umoralske og uretfærdige, og i så fald bør de laves om hurtigst muligt, og, hvis det ikke kan lades sig gøre, brydes.

Forskere, forfattere og andre fritænkere bør på dette første stadium spille en hovedrolle. I alt fra fagartikler, romaner, noveller, digte,

manifeste, taler til børnebøger, undervisningsbøger, kronikker, kommentarer, essays, YouTube-videoer og podcasts bør de sætte spot på nødvendigheden af et grønt folkeoprør, på risikoen for askegrå dystopier, hvis vi fortsætter som nu, på grønne fremtidsvisioner, hvis vi sadler om, og på konkrete bæredygtige alternativer til status quo.

Men resten af kunstverdenen bør også komme på banen. Dramatikere, satirikere, teaterinstruktører, sangere, musikere, filmproducere osv. bør på alskens kreative måder sætte disse temaer i centrum af deres produktioner.

Kan man tillige få politikere, skuespillere, popstjerner, ja, notabiliteter af enhver art (ikke mindst pensionerede sådanne, der ikke har noget at miste ved at sige deres mening), til at støtte et oprør, vil det kunne fremme sagen.

Endelig er det vigtigt at bringe verdens hr. og fru Jensen'er i spil – familiemødre, familiefædre, teenagere, bedsteforældre, håndværkere, SOSU'ere, skolelærere, osv. – altså folk, som de fleste kan identificere sig med. Jo flere af disse, der græder deres frustration og fortvivlelse ud, jo bedre, og desto sværere for magthaverne at afvise oprørerne som vanvittige ekstremister og elitære kulturradikale.

Da en stor del af de fleste mediers indtægter stammer fra reklamer, og da en stor del af deres abonnenter er tilhængere af status quo, udgør de alt for ofte en uheldig treenighed med de økonomiske og politiske magthavere. Og derfor vil de snarere være fjender end allierede af et oprør. I det mindste, indtil vinden begynder at vende. Derfor bør oprørerne etablere alternative medieplatforme på nettet, hvor de selv bestemmer, hvad der skal offentliggøres, og som folk gerne skal komme til at benytte i stor stil.

De kan med fordel også etablere platforme på nettet, der er rettet mod skoler og uddannelsesinstitutioner. De unge er altid den befolkningsgruppe, der er mest åben for nye ideer – og som i denne sammenhæng også har mest at tabe.

Alt i alt er det essentielt, at den idémæssige modmagt formidles klart og enkelt, så alle kan forstå den, samtidig med at kernebudskaberne gentages i en uendelighed. Der bør tages en omfattende palet af redskaber, hjælpemidler og virkemidler i brug. Her samlet i flæng:

De sociale medier (Facebook, Instagram, Twitter m.fl.), YouTube, manifeste, husomdelte foldere i alle landets postkasser, flyere, karikaturer, pamfletter, bøger, hjemmesider, taler, aviser, foredrag, debatindlæg, karikaturer, vittigheder, kronikker, slogans, slagord, personlige bekendelser, graffiti, tidsskriftsartikler, offentlige erklæringer, dokumentarudsendelser, tegneserier, støtteerklæringer, plakater, t-shirts, bannere, klistermærker, men også alskens kunst, musikvideoer, sange, spillefilm, romaner, digte, malerier, happenings, osv., kort sagt alt mundtligt, skriftligt, visuelt og audielt, der kan tjene til at få budskaberne ud til hver en flække i et land. Ingen skal længere kunne komme uden om dem. Ja, allerhelst skal de sætte dagsordenen.

Et overordnet delmål er at vende folkeopinionen, så jorden gødes for et grønt folkeoprør og et grønt systemskifte i samfundet. Er man i den situation, at majoriteten i en befolkning er imod disse størrelser, er dette første trin af oprøret fuldstændig essentielt og vil nødvendigvis tage tid. Måske lang tid.

2) Opbygning af en folkelig modstandsbevægelse

Sideløbende med – og især i forlængelse af – første trin skal der masse-mobiliseres og masseorganiseres, så der fremstår en *folkelig modstandsbevægelse*. Det skal være en uomgængelig modmagt til magthaverne, der involverer markante dele af befolkningen (eller i det mindste har støtte i store dele af befolkningen), ellers kan der ikke igangsættes et oprør med et afgørende demokratisk mandat.

Hvor stor en del af en befolkning drejer det sig om?

Oprørshistorikere taler om 3,5-procentsreglen. Den går ud på, at deltager 3,5 procent af en befolkning aktivt i et ikke-voldeligt oprør, så vinder det. Det er relativt få, men det indebærer altså et aktivt engagement i oprøret. I Danmark vil det svare til omkring 200.000 mennesker og et betydeligt større antal danskere, der støtter disse 200.000. I Storbritannien ville det svare til 2,3 millioner mennesker og i USA til 11 millioner mennesker og i begge tilfælde et betydeligt større antal borgere, der støtter dem.³⁵

Hvad bør man konkret gøre?

For det første er det vigtigt, at der opbygges *sociale fællesskaber* i tilknytning til arbejdet for et oprør. Det skyldes ikke blot, at man vil kunne forvente formidabel modstand fra establishment, men også at kampen kan blive langvarig. Her har de fleste brug for kampfæller og gode venner at støtte sig til.

For det andet er det centralt, at der etableres *institutioner, organisationer, foreninger m.m.*, der effektiviserer og styrker oprørskampen. Er der kun løse netværk, *con amore*-projekter og svagt organiserede grupperinger til at drive det frem, er det typisk for skrøbeligt og ineffektivt, og det vil heller ikke trække nok begavede folk og penge til.

Særligt vigtigt er det at etablere en organisation, hvor folk ansættes og lønnes fuldtids til at udbrede oprøret. Det kan naturligvis blive svært, da folk sjældent står i kø for at donere penge til subversive organisationer. Alligevel kan det blive afgørende for et oprør, at der er mange dygtige mennesker, der kan bruge al deres tid i årevis på det, så her skal der sættes mange sejl ind.

En mulighed er tillige at grundlægge *ordner*, hvor medlemmerne afstår fra en tilværelse med villa, Volvo og vovhund. I stedet aflægges de et helligt løfte på, at de selvøst og kompromisløst vil gøre oprør og kæmpe for et grønt systemskifte. Her vier man ikke sit liv til at tjene Gud og frelse sin sjæl, men at redde verdens liv i bogstavelig forstand.

For det tredje skal der foretages *lobbyarbejde* hos en række forskellige institutioner, organisationer, foreninger, grupperinger m.v. – f.eks. grønne organisationer, humanitære organisationer, studenterorganisationer, religiøse organisationer, fagforeninger, medier, folkeskoleforeninger, gymnasieforeninger, forskere og tænketanke – med henblik på at mobilisere dem til at deltage i oprøret eller i det mindste støtte det offentligt.

Arbejdet skal især rettes mod nøglesektorer af samfundet, f.eks. børnehaver, skoler og studerende, der har spillet en stor rolle i mange oprør. De skal overbevises om – hvis de skulle være i tvivl – hvor megen magt de råder over. Nedlægger et lands pædagoger og skolelærere arbejdet, går vigtige dele af landet i stå med det samme. Eller nægter store dele af et lands 8. og 9. klasser, gymnasielever og studerende at deltage i undervisningen, er magthaverne også nødt til at reagere.

For det fjerde skal der arbejdes for at skabe *alliancer* mellem organisationer, foreninger, netværk m.m., især dem, der arbejder for en grønnere og mere retfærdig verden. I skyggen af den voksende klimakrise, biodiversitetskrisen og økonomiske ulighedskrisen verden over skal de overbevises om den hidtidige aktivismes markante mangler og om nødvendigheden af et historisk sporskifte til et ikke-voldeligt, massivt folkeoprør.

Problemet er bl.a., at der allerede er mange grupperinger, der er modstandere af magthavernes politik, men som også er delvise modstandere af hinanden. I stedet for at fokusere på forskellene er det altafgørende, at man fokuserer på fællesmængderne, der oftest er langt større. Ellers går man magthavernes ærinde, og så risikerer uligheden mellem menneskene og mellem menneskene og andre arter at fortsætte med at vokse. Grundprincippet er: Jo flere, der står sammen, jo større bliver modmagten til magthaverne, og jo større indflydelse får man.

Til dem, der vil afvise enhver tale om ikke-voldeligt folkeoprør, som denne bog slår til lyd for, kan man stille spørgsmålet: Hvad vil I gøre i stedet, som ikke allerede er blevet afprøvet i mange år uden at gøre den livsnødvendige forskel?

Et overordnet delmål bør være at skabe en bredt funderet *koalition* eller *paraplyorganisation*, der samler forskellige sektorer, organisationer og interesser i befolkningen, så oprøret spredes, rodfæstes og opnår bred folkelig legitimitet. Det vil igen kunne trække endnu flere deltagere og støtter til og give oprørskampen yderligere momentum.

Det skal understreges, at koalitioner og paraplyorganisationer – der har spillet en stor rolle i mange oprør – ikke skal erstatte eksisterende organisationer. De skal være et *tillæg* til dem. Og det centrale er et *strategisk samarbejde* mellem så mange parter som muligt om et ikke-voldeligt oprør og et grønt systemskifte.

Det overordnede mål er at skabe et organiseret samarbejde i en befolkning om ikke-samarbejde med myndighederne, så keredele af samfundet lammes. Først da vil regeringer erfaringsmæssigt tage oprørernes krav alvorligt. Som Gandhi udtrykte det: ”Selv de mest magtfulde kan ikke regere uden de regeredes samarbejde.”³⁶ Eller som Marx og Engels påpegede i Det Kommunistiske Manifest, er det essentielt, at folk verden over

forener sig, hvis de vil lave revolution og et samfundsmæssigt systemskifte. De har en verden at vinde, hvis de gør det – og en verden at tabe, hvis de ikke gør det.³⁷

3) Konfrontation af magthaverne

Lige fra begyndelsen af arbejdet på et oprør, hvor der typisk kun er ret få aktivister, kan man med fordel lave aktioner og udøve civil ulydighed.³⁸ Selv om aktionerne her kun kan være små og symbolske, kan de alligevel tjene et formål. De kan skabe og skærpe opmærksomhed om sagen, hvilket forhåbentlig kan trække flere aktivister og tilhængere til, der kan danne grundlag for større aktioner og mere opmærksomhed. Det kan især gøre sig gældende, hvis kendte og anerkendte personer – f.eks. forfattere, skuespillere, sangere og forskere – deltager, lader sig arrestere m.m. Desuden kan aktionerne give aktivister træning, erfaring og mod, som kan spille en væsentlig rolle i det videre oprørsarbejde, f.eks. i uddannelsen af nye aktivister og planlægningen af nye aktioner.

Men det er først, når en stor modstandsbevægelse og en støtte til den i markante dele af befolkningen begynder at manifestere sig, at det bliver muligt at lamme nøgledele af samfundet og dermed tvinge magthaverne til at foretage det påkrævede systemskifte – eller gå af, så nogle andre kan foretage det. Det vil typisk være i form af store demonstrationer, folkemarcher, masseprotester, økonomiske boykotter, fysiske blokader, strejker, generalstrejker og lignende, hvorved samfundet forstyrres på indgribende vis.

Som understreget skal oprøret være ikke-voldeligt. Men det er også vigtigt at understrege, at det ikke er det samme som frygtsom tandløshed. Som allerede Gandhi fastslog, skal det provokere for at gøre en forskel. Civil ulydighed er netop *ulydighed*, og det indebærer offensiv aktivisme. Den skal råbe højt, lave ballade og stille sig på tværs. Den skal boykotte og blokere. Frem for alt skal et ikke-voldeligt oprør sætte samfundet i stå i stor stil, ellers virker det ikke. Ellers kan man lave aktioner fra nu og til dommedag uden at gøre den livsnødvendige forskel.

I nogle tilfælde har der skullet en tand mere til. F.eks. havde suffragetterne, den amerikanske borgerrettighedsbevægelse, modstanderne af

Vietnam-krigen og af apartheid i Sydafrika succes med deres oprør, ikke kun fordi de udøvede ikke-voldelig civil ulydighed, men også fordi der iblandt eller udenfor var grupper, der opfordrede til at bruge eller brugte skrappere midler som f.eks. ødelæggelse af ejendom. I Sydafrika var det frygten for borgerkrig, der til sidst fik de hvide magthavere til at give efter.³⁹

Helt generelt bør aktioner rettes mod de største og mest magtfulde ødelæggere, altså de politiske magthavere og storindustrien. Man bør gå efter at spytte de store i ansigtet og lade de små fisk være. Sparke opad i stedet for nedad.

F.eks. bør det uophørligt råbes ud fra tagene, at vores politiske magthavere er hovedansvarlige for nedbrydningen af vores eksistensgrundlag og Jordens vilde natur. De kraftværker, virksomheder m.fl., der i størst grad destruerer eksistensgrundlaget for vores børn og naturen, skal blokeres fysisk og boykottes økonomisk. Skal der ryddes vild natur til fordel for nybyggeri, motorveje osv., stiller man sig fysisk på tværs, så det ikke kan finde sted, etc.

Endvidere er strejker af central betydning. Selv om en generalstrejke, hvor store dele af arbejdslivet i et land går i stå, er målet, kan mindre som antydte ofte også gøre det. Især kan strejker inden for brancher, der spiller en stor rolle i samfundet, være effektive. Lukker f.eks. et lands vuggestuer, børnehaver og skoler, er magthaverne tvunget til at reagere. Og gør de det ikke på passende vis, kan andre brancher solidarisere sig med de strejkende og selv gå i strejke. Og det kan ultimativt ende i en generalstrejke.

Oprørerne og strejkende skal informere glasklart om baggrund og formål for, hvad de gør, så folk til enhver tid ved, hvad der foregår og hvorfor. Aktioner og retfærdiggørelser af aktioner udgør en komplementær helhed.

Endelig er det afgørende, at oprørerne får status som helte i befolkningen og ikke som ballademagere; status som grønne Gandhi'er og Robin Hood'er, der frygtløst går op imod de største ødelæggere af Moder Jord for at beskytte befolkningen og naturen. Skal de samle en markant del af folket til at gå imod de siddende magthavere, er det naturligvis nødvendigt at vinde dets sympati, helst dets kærlighed.

4) Efter oprøret

Lige så essentielt det er at forberede oprøret, lige så essentielt er det at forberede tiden efter oprøret.

Inden det finder sted, kan der med fordel oprettes en *alternativ folkeforsamling*, der er klar til hurtigt at tage over og midlertidigt hjælpe med at regere et land, hvis de siddende magthavere vælger at gå af. Dermed undgås et magtvakuum, der kan åbne for anarki og kaos. For at opnå legitimitet i et lands befolkning bør det være den nævnte koalition eller paraplyorganisation, der udpeger medlemmerne af den alternative folkeforsamling og sørger for, at forskellige sektorer og parter i landet er repræsenteret.

For det andet skal en *social kontrakt* mellem de regerede og de regerende oprettes på ny. Kernen i den bør være en *ny grøn forfatning*. Meget fra den gamle vil måske kunne videreføres, men ellers skal den fastlægge grundprincipperne for systemskiftet i et land, hvor både social og økologisk retfærdighed bør spille hovedroller. Hvad dette mere konkret skal indebære, er denne bogs del 4 et bud på. Som minimum skal det omfatte et radikalt kursskifte, hvad økonomi, klima, natur og landbrug angår, og kursskiftet skal være socialt retfærdigt. Desuden skal politik og erhvervsliv fremover adskilles 100 procent.

Den nye forfatning bør tillige fastslå, at dersom en regering foretager alvorlige krænkelse af forfatningen, har folket – dersom alle forfatningsmæssige og lovlige muligheder for at stoppe det er udtømte – ret til at afsætte dem og indsætte politikere, der overholder forfatningen. Det skal være en sikkerhedsklausul, som folket i ekstraordinære nødsituationer kan benytte sig af.

For det tredje: Hvis de siddende magthavere abdicerer, bør der efter oprøret udskrives *parlamentsvalg*. Indtil det finder sted, skal den alternative folkeforsamling regere landet. Ved parlamentsvalget afgør befolkningen, hvem der fremover skal sidde i parlamentet og regere landet på basis af den nye forfatning og det systemskifte, som den indebærer.

Om der skal foretages dette systemskifte, skal der ikke stemmes om ved parlamentsvalget. Det er givet i og med videnskabens mål for klima og biodiversitet, som oprøret har taget konsekvensen af og gjort til lov. Langt om længe. Den indlysende nødvendighed heraf skal der lige så lidt

stemmes om, som der skal stemmes om, hvorvidt mennesker skal have lov til at trække vejret. Menneskers og resten af naturens overlevelse og trivsel skal ikke længere være til forhandling, dvs. være prisgivet virksomhedsimperiers jagt på profit og politikeres begær efter magt og genvalg.

Men hvilken forskel kan et oprør gøre i et enkelt land, vil nogle måske spørge. Både klimakrisen og biodiversitetskrisen er jo globale fænomener og kræver derfor en verdensomspændende indsats for at blive løst.

Svaret er, at et oprør i et enkelt land kan sætte en vigtig præcedens for andre lande. De fleste er bange for at gå forrest. Kan man pege på, at andre har gjort det, er sejren allerede halvt i hus. Hvis andre kan, kan vi også! Faktisk kan et oprør i et land, hvis det har forbindelse med en generel tidsånd, udløse en kædereaktion, der kan brede sig til andre lande med imponerende momentum. Det er sket flere gange før.

Tag i 1848-1849, hvor en borgerlig-liberal revolution på Sicilien i løbet af få måneder bredte sig til det meste af Europa. Eller tag oprørerne i en række østeuropæiske lande, kommunismens fald og Sovjetunionens kollaps omkring 1990. Før dette skete, ville de fleste have nægtet, at det kunne ske. Men det skete. Og det kan selvfølgelig ske igen.

Et alt andet end uvæsentligt spørgsmål i denne sammenhæng er naturligvis: Er det overhovedet *realistisk* at igangsætte et grønt folkeoprør? Er det, der er beskrevet ovenfor, ikke virkelighedsfjerne skrivebordsøvelser?

For en umiddelbar betragtning, ja. Så er der meget langt fra der, hvor vi er i dag, til at et grønt folkeoprør bryder ud. Men gløderne til det, der kan udarte til folkeoprør, kan allerede være til stede i dag.

Flere og flere mennesker har ikke blot hørt om, men også oplevet ekstreme hedeølger, tørker, skovbrande og oversvømmelser af næsten bibelske dimensioner. Klimaforandringerne og deres følger er nu her, der og alle vegne, og de sætter hele tiden nye rekorder. Det, der for få år siden blev anset for umuligt, er i dag blevet muligt, og om føje år kan det vise sig at være uundgåeligt.

Derfor er der ved at være enighed om, at den globale klimakrise er vor tidsalders kardinalproblem. Desuden er der stigende konsensus om, at den globale biodiversitetskrisen også er en meget alvorlig trussel, ja – hvis man ser på ikke-menneskelige arter – en endnu større trussel end klimakrisen.

Og derfor er der voksende krav om en hurtig, grøn totalomstilling af vores samfund. Krav, der strækker sig fra højeste FN-niveau til børn i skoler verden over.

Frem for alt er grøn aktivisme eksploderet verden over i de senere år (med corona-pandemiens nedlukninger og afbrydelser givetvis kun som en mindre parentes). Man kan nævne stadig flere forskeres indtrængende advarsler og appeller, stadig flere eksperter, der går på barrikaderne, globale klimamarcher, skolestrejkende børn og unge i mange lande, opfordringer til ungdomsoprør, voksende krav om indgribende klimalove og langt mere vild natur, omfattende civil ulydighed, klimademonstrerende pensionister, grønne studenterbevægelser, grønne alliancer mellem forskellige organisationer osv.

Et oprørsk *Zeitgeist* breder sig med andre ord og er måske det første skridt på vej imod folkeoprør. Et omsiggribende Grønt Forår.

Et plausibelt scenarie er, at jo længere magthaverne venter med et grønt systemskifte i samfundet, jo mere vil aktivismen udvikle sig til oprør. Og jo længere de venter med at efterkomme oprørernes legitime krav på en fremtid for deres børn og resten af Jordens livsformer, jo flere vil målrettet kræve en politisk revolution.

Dette kapitel er selv et symptom på denne udvikling. Og skulle klimakatastrofernes forhamre først begynde at tæske løs på vores samfund og børn, så kan ting begynde at gå hurtigt. Så kan aktivismen i de senere år være de første vindpust fra den folkestorm, der vil rejse sig mod de ansvarlige magthavere. Historisk har en katastrofe, uanset om den er natur- eller menneskeskabt, jævnlige været den gnist, der har antændt et oprør. Og store katastrofer kommer uvægerligt med den nuværende kurs. Før eller siden.

Problemet er 'blot' her, at så kan det være for sent at stoppe dem.

Der findes i sagens natur ingen garantier for, at et arbejde på at igangsætte et oprør ender med en oprør. Hvilket der naturligvis kan være mange forskellige årsager til. Men derfor kan arbejdet alligevel godt få betydning. Et oprør er heller ikke et mål i sig selv, men udelukkende et middel til at nå et.

En klassisk strategi til at ændre kursen i det etablerede system er at sætte skarpe ord på stærke følelser og dulgte længsler i befolkningen og insistere på tiltag og reformer, der er så dristige og samfundsomvæltende, at nærmest alt, der er mindre radikalt, kommer til at se fornuftigt og pragmatisk ud. Dermed kan 'radikale' insiderrupper komme til at forekomme langt mere moderate og acceptable end normalt. Og dermed kan over tid ændres, hvad der befinder sig inden for Overtons vindue, og hvad der befinder sig udenfor.⁴⁰ I mange tilfælde er politiske magthavere da også blevet presset til store systemforandringer for at undgå værre alternativer, f.eks. en revolution eller borgerkrig.

Set i et større perspektiv kan et oprør ikke blot betragtes som en stor operation Red Børnene og Naturen. Det bør også bruges som anledning til et politisk og samfundsmæssigt systemskifte, hvor folk tager magten fra de stjernerige forretningsgiganter, der har infiltreret deres samfund, og fra de mange politikere, der har indgået en djævelpagt med dem og dogmet om konstant økonomisk vækst. Det kan kun gå for langsomt.

Personligt skulle intet glæde mig mere, end at de politiske magthavere træder i karakter nu og gør det nødvendige, så et grønt folkeoprør ikke er nødvendigt. Men jeg tror ikke længere på det. Og det er der flere og flere andre, der heller ikke gør.

Den svenske skolepige Greta Thunberg har om nogen inkarneret den voksende vrede blandt Jordens unge. Hendes advarsel til verdens ledere ved FNs Climate Action Summit i New York i 2019 får lov at afslutte denne bog:

"Unge mennesker er begyndt at forstå jeres forræderi. Alle fremtidige generationers øjne hviler på jer. Og hvis I vælger at svigte os, siger jeg, at vi aldrig vil tilgive jer ... forandringer er på vej, uanset om I bryder jer om det eller ej."⁴¹